

tas”, el “merum” i el “mixtum imperium”. Estat de la qüestió» (ponència no publicada, 1985), «Catalunya en els comentaris d'Enea Silvio Piccolomini. Els catalans en defensa de les seves institucions» (1987), «Manual notarial d'Alcover (1228-1229). Estudi introductori» (1989), «Manuscrits, incunables jurídics i fons arcaics de la biblioteca del Col·legi d'Advocats de Barcelona» (1993), «Producció del dret paccionat al vescomtat de Cabrera. Capítols dels anys 1387, 1398, 1415 i 1488» (1934), «Actes possessoris de les jurisdiccions dels vescomtats de Cabrera i de Bas: Federique Enríquez de Cabrera, any 1527 (i) Gastó de Montcada i Gralla, any 1594» (2001), «Combat i presa d'un vaixell de “moros”, l'any 1624. Jurisdiccions que intervenen en el repartiment dels guanys» (1995-1996), «Les acaballes de les senyories jurisdiccionals en un racó de món de la Marina de la Selva» (inèdit) i «Un fragment de còdex de la “Instituta”» (inèdit).

Uns altres dos articles fan referència a certs personatges estudiats per l'autor: «Joan Catà, cabdill de remences» (1991) i «Sicardis, senyora de Montseny i de Lloret» (1992).

Aquest quart volum es publica un cop traspassat el seu autor i, com dèiem, després dels tres anteriors, publicats tots tres el 1989 com a números 20, 21 i 22 de la magnífica col·lecció «Textos i Documents» de la Fundació Noguera. Tots quatre volums reuneixen els nombrosos treballs del doctor Pons i Guri, alguns inèdits i no publicats, i els posen a l'abast dels estudiosos del dret i de la història de Catalunya, i, en general, de totes les persones interessades en el coneixement de les nostres institucions històriques.

Josep Serrano Daura

Universitat Internacional de Catalunya

**EL MATRIMONI INFANTIL A CATALUNYA I EUROPA,
DE SANTIAGO DE LLOBET MASACHS¹**

Aquest llibre que publica De Llobet va sorgir de la seva tesi doctoral, presentada amb el títol *El matrimoni infantil a Europa. Dinàmica i raons d'uns casaments anòmals* l'any 2002 a la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona.

Es tracta d'un treball d'antropologia històrica i jurídica, centrat a Catalunya però considerant aquesta en el seu context europeu, i que parteix dels fons de l'ar-

1. Barcelona, Fundació Noguera, 2005, col·l. «Estudis», núm. 31, 354 p.

xiu familiar de Llobet, de diversos arxius diocesans i d'altres de catalans, espanyols i estrangers. L'objecte del llibre, com ens indica el seu títol, és el matrimoni infantil regulat pel dret canònic, que l'autor distingeix del casament entre menors.

El llibre es divideix en dues grans parts. La primera es titula «Teoria del matrimoni infantil» i l'autor hi estudia allò relatiu al matrimoni infantil segons les diverses fonts del dret vigents a Occident i Orient en diferents moments històrics, per la qual cosa fa referència a la Grècia clàssica, a Roma i a l'edat mitjana, i continua fins al principi del segle XX (el dret canònic —decret de Gracià, decretals, Concili de Trento, Codi de dret canònic de 1917— i el dret d'altres confessions cristianes i no cristianes).

La segona part del treball es titula «La pràctica del matrimoni infantil». En aquest cas, l'autor, partint dels diversos i abundants fons documentals amb què compta i relacionant-los adequadament, analitza la pràctica d'aquest matrimoni, les seves causes (vinculades quasi sempre a la supervivència familiar, la suplència de pares difunts i la legitimació de les unions sexuals), la intervenció de l'Església, que n'havia d'atorgar la dispensa (tràmits, procediment, testimonis), les situacions que es patien (debilitament de les línies successòries familiars), les reaccions dels noucasats, etcètera.

En ambdues parts s'examinen des del vessant teòric, i també des del pràctic, l'organització familiar catalana, especialment als segles XVII i XVIII, segons la nombrosa documentació i les fonts que l'autor consulta.

En el tercer apartat, De Llobet presenta les seves conclusions i consideracions finals, que es poden resumir en una afirmació que formula ell mateix: el matrimoni infantil constitueix el paradigma de la voluntat dels pares o tutors d'assegurar la continuïtat dels «valors agnaticis, ètics, morals, socials i de béns hereditaris de què les famílies es creien propietàries i dipositàries». Però allò més destacable, a més dels innovadors plantejaments de l'autor, és l'acreditació que el matrimoni infantil gira a l'entorn de dues variables fonamentals, com afirma el seu prologuista (Ignasi Terradas): l'edat considerada útil per a determinades funcions (també la del matrimoni, la pubertat, la fertilitat) i els interessos civils concurrents.

L'obra es completa amb un apèndix que es titula «Relació de matrimonis infantils trobats a Europa» i on es fa referència especial a Roma, Itàlia, Polònia, Grècia, França, Anglaterra i altres països, però també a diferents bisbats catalans i espanyols. I, per acabar, s'inclou la també molt extensa bibliografia utilitzada per De Llobet.

Josep Serrano Daura

Universitat Internacional de Catalunya